

ВІЧНІ ТЕМИ

Ольга Забора,

учитель музики вищої категорії, ЗОШ № 6 (м. Київ)

Розробка уроку музики в 7-му класі містить оригінальний підхід до вивчення композиції музичного твору.

Ключові слова: музична драматургія, композиція музичного твору.

Тема. Композиція музичного твору.

Мета. Закріпити поняття "музична драматургія", розвинути образне сприймання учнів, здібності до інтерпретації музичних творів, розширювати музичний кругозір, виховувати естетичний смак.

Тип уроку. Комбінований.

Використані матеріали: аудіозапис увертюри-фантазії П.Чайковського "Ромео і Джульєтта"; портрети П.Чайковського та В.Шекспіра; репродукції картин Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Мікеланджело, Тіціана. Пісня з кінофільму "Проводи білих ночей" (муз. В.Лебедєва, сл. Р.Рождественського).

План уроку

1. Організаційний момент, розслідування.
2. Актуалізація знань про мистецтво епохи Відродження.
3. Ознайомлення учнів з творами "Ромео і Джульєтта" В.Шекспіра й П.Чайковського.
4. Слухання та обговорення увертюри-фантазії П.Чайковського "Ромео і Джульєтта".
5. Розучування пісні М.Тарівердієва "Маленький принц".
6. Висновок.

Хід уроку

Снег идет... Он так робко ложится на площадь,
Словно первую гамму играет наощупь,
Снег идет... Пьедестал осыпает гранитный
В тихом темпе, в стеснительно медленном ритме.
Но Чайковский к беззвучью его, словно к звуку,
Протянул вдохновенно изящную руку.
И над улицей, в гуле машинного бега,
Дирижирует белой симфонией снега.
Повелительной палочки тайные взмахи –
И мелькают снежинки, как нотные знаки,
И трепещут, сверкая серебряной пылью,
Лебединого озера легкие крылья...
Снег идет, словно силы свои проверяя,
Словно тихую песню на слух подбирая...
Снег струится, и памятник строгий, певучий,
Утопает в снегу, словно в мире созвучий,
И Чайковского облик – не бронза и камень,
А медалью серебряной в площадь вчekanен.

Ахмад Сазаєв

Учитель. Ви вже зрозуміли, що сьогодні в нас піде мова про музику П.І.Чайковського. Але до чого ж тут портрет В.Шекспіра, – запитаєте ви? (Портрет висвітлюється на інтерактивній дошці).

Що ви знаєте про Шекспіра? (Відповіді учнів).

Так, Вільям Шекспір – видатний англійський драматург XVI ст., поєднав у своїй творчості найкращі риси епохи Ренесансу.

Хто з вас може пригадати, чим славетна ця епоха? (Відповіді учнів).

Відродження, або Ренесанс, – це період в історії культури Західної і Центральної Європи, що охоплював приблизно XIV–XVI ст. Своєю назвою він отримав у зв'язку з відродженням інтересу до античного мистецтва, що стало ідеалом для діячів культури нового часу. Митці зображали живу людину з її помислами, відчуттями, розповідали про її радощі й страждання. В епоху Відродження великого розвитку зазнали література, архітектура, скульптура, живопис. У музичному мистецтві епоха завершилася появою нових жанрів – сольної пісні, ораторії, опери.

Назвіть художників, скульпторів – представників цієї епохи. (Відповіді учнів).

Яскравими представниками Ренесансу є Леонардо да Вінчі (репродукції картин "Джоконда" та "Мадонна Літа" висвітлюються на інтерактивній дошці), Рафаель ("Сикстинська Мадонна"), Мікеланджело ("Давид", "Пієта"), Тіціан ("Дінарії Кесаря") та інші митці.

А тепер повернімося до Шекспіра. У 1595 р. він написав один із кращих своїх творів – трагедію "Ромео і Джульєтта". За переказами, основою легенди про Ромео і Джульєтту стала подія, що відбулася в XIV ст. в італійському містечку Верона. І нині мандрівникам, що подорожують Вероною, показують "гробницю Джульєтти", що стала вже історичною пам'яткою.

Чимало письменників намагалися відтворити історію Ромео і Джульєтти, але тільки Шекспіру вдалося створити талановитий твір, який хвилює, вражає людей вже майже п'ять століть. До цього сюжету зверталось також чимало композиторів – Гектор Берліоз, Джузеппе Верді, Шарль Гуно, Сергій Прокоф'єв. Не залишився байдужим до неї і П.Чайковський. У серпні 1869 р. він зустрівся з керівником

гуртка "Могутня купка" М.Балакіревим, який і порадив написати музичний твір за трагедією Шекспіра. Ця ідея захопила Петра Ілліча, і вже у вересні він розпочав роботу над увертюрою-фантазією, яку закінчив у листопаді того ж року і присвятив М.Балакіреву.

Згадайте, що таке увертюра-фантазія. (Відповіді учнів).

Підсумовуючи сказане, нагадаю, що в нас уже була розмова про програмну музику – це твори, в основі яких покладено певну програму, створену на основі тих чи інших подій, узятих з історії чи сучасного життя або народжених творчою фантазією самого композитора.

У XIX ст. увертюра стає не тільки вступом до складних жанрів музичного мистецтва – опери, балету, а й набуває рис самостійного жанру – концертної увертюри. Прикладом цього і є увертюра-фантазія, у сонатно-симфонічній формі якої Чайковський втілює головну ідею, передає дух і емоційну атмосферу шекспірівської трагедії. Звичайно, в увертюрі-фантазії композитор відтворив своє особисте бачення твору Шекспіра; свої почуття і ставлення до персонажів трагедії втілює у музичних образах. Один із членів гуртка М.Римський-Корсаков у своєму "Літопису" згадує, що весь гурток "Могутня купка" був вражений "співучою темою" кохання в увертюрі. Він називає її найкращою в російській музиці й пише: "Яка вона натхненна! Яка невимовна краса, какая жагуча пристрасть!". А О.Глазунов зазначав, що "так виразити беззавітну любов юної пари, як про це виспівав, а не витворив Чайковский у "Ромео і Джульєтти", нікому з композиторів не вдалось".

Висловіть свої думки з приводу того, чому людей так зворушує історія Ромео і Джульєтти.

А я розповім вам про них словами і музикою пісні. (У виконанні вчителя звучить пісня "Ах, как они любили", муз. В.Лебедева, сл. Р.Рождественського, з к/ф "Проводи білих ночей").

На вашу думку: у чому причина трагедії Ромео і Джульєтти, чому вони не могли бути разом?

Справді, суть трагедії полягає в тому, що непримиренна ворожнеча розділила дві старовинні лицарські сім'ї – Монтеккі й Капулетті. Юні Ромео і Джульєтта, які належали до різних родин, закохались одне в одного. Але їхня любов приречена, і вони трагічно гинуть, не в змозі подолати міжродові забобони.

Увертюра-фантазія П.Чайковського написана в сонатній формі.

Пригадайте й назвіть розділи сонатної форми. (Вступ, експозиція, розробка, реприза, coda).

Сьогодні ми прослухаємо вступ та експозицію, в якій конфлікт показано через дві контрастні теми, два музичні образи.

Завдання до дискусії-обговорення:

Завдання 1. Спробуйте самі дати назву цим образам.

Завдання 2. Під час прослуховування визначте, який настрій передає музика вступу (*наростає тривога, гнітючі передчуття, які незабаром знаходять підтвердження*) і яка з тем переважає в експозиції (*тема ворожнечі чи тема кохання?*).

І сьогодні увертюра-фантазія П.Чайковського звучить у концертних залах усього світу й вважається одним із найгеніальніших творів видатного російського композитора. А трагедію "Ромео і Джульєтта" В.Шекспіра грають у театрах, на її сюжет знімають кінофільми (зокрема режисер Франко Дзефіреллі).

В.Шекспір належав до епохи Ренесансу, але в душі був романтиком, так само як і П.Чайковський. Світ романтичних образів у музиці композиторів XIX ст. дуже різноманітний – від глибокого зосередженого ліризму до надзвичайно бурхливих пристрастей. Піднесені романтичні образи панують і в музиці композиторів сучасності, зокрема в чудовій пісні "Маленький принц". Автори пісні – композитор М.Тарівердієв та поет М.Добронравов – створили ніжний, поетично-казковий образ чарівної країни дитинства, яку вигадав прекрасний французький письменник, військовий льотчик Антуан де Сент-Екзюпері. (Учитель пропонує дітям прослухати пісню).

Запитання до бесіди:

Про що розповідає ця пісня? (*Це вічний пошук людства, прагнення до ідеалів добра і світла, спогади про дитячі мрії, надії на їх здійснення*).

Чи можна із впевненістю визначити, що в пісні є важливішим – текст чи музика? (*Музика і слова тут нероздільні, тому що створюють цілісний музично-поетичний образ*).

Визначте жанр і форму, в якій написано пісню. (*Вона близька до жанру пісні-романсу, де форма залежить від змісту і будови тексту. А за формою – до куплетної (одночастної) форми*).

На вашу думку: як потрібно виконувати ці куплети, з яким настроєм і на яких засобах музичної виразності акцентувати свою увагу?

Спробуйте скласти свій виконавський план пісні (*самостійна робота на 2-3 хвилини, обговорення різних варіантів*).

Вокально-хорова робота над піснею, її виконання. Висновок.

Волшебной музыки звуки в свой мир тебя увлекут,
Как будто мамыны руки нежно к себе привлекут.
От этой музыки ясной обида из сердца уйдет,
Вместо обиды напрасной радость снова придет!
И плывут, и плывут эти чудные звуки,